

ACC. N:R M. 15542: 1-4.

Landskap: *Dalsland* Upptecknare: *Anders Larsson, Högsäter*
Härad: *Valbo* Berättare: " " "
Socken: *Rännelanda* Berättarens yrke: *lantbrukare*
Uppteckningsår: *1962* Född år *1890 i Rännelanda*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

När gammofonen kom. s. 1-4.

N. No. 177.

19/10-62

Skriv endast på denna sida.

När grammofofonen kom.

Jag hörde grammofofon förste gången 1900. Då kom
farmaren Jakob Amundsson från Minnesota till S. A. på
besök i sin hemtrakt Grönlanda i Högsäter. Denne var
känd med mig för Lars Larsson, Torp i Rönneclanda
som också hade varit i Amerika några år. När Jakob
Amundsson då kom hade han med en grammofofon från
Amerika och ett flertal grammofofoner som var intalade
av flera släktingar och bekanta till oss och andra här
i orten med hälsningar till de kända här. Jag kommer
särskilt ihåg min farbrors Anders Larssons tal som var
farmare i Minnesota. Han berättade om huru han hade
och att han skulle bygga nytt böningshus instundande sommar.
Även kommer jag ihåg min kusin Anders Perssons tal. Han
talade om värdet och förhållandena där. När Jakob
Amundsson skulle återvända till Amerika på hösten
hade han ordnat så att några personer här fick

NM 177

iintala på fonografrollar hälsningar till sina kända
och släktingar i Amerika. Bland andra var min far
en av dem som länge fick sända muntliga häls-
ningar med honom. När han reste skänkte Jakob
Amundsson den rullen som hans broder Anders Larsson hade
iutalat till min far och han uppgav då ett par
personer här i orten som hade grammofoon där
rullen kunde spelas.

Den ene av dessa var handlanden Olle Aron
Kronsson i Östby, Råmohanda. Rullen blev
emellertid icke spelad sedan. Efter 10-15 år råkade
den bli sönderslagen.

O. A. Kronsson hade alltså grammofoon vid den
tiden omkring sekelskiftet. Den kunde man få höra
på mot en avgift av 5 öre pr rulle. Det var
intressant med grammofoon i början men efter en tid
tynade intresset bort och $\frac{1}{2}$ man fick inte mer höra
talas om hans grammofoon.

Fonografen var inte allmän här i orten. Det var inte många som hade sådana. Jag hörde få en fonograf hos Fredrik Johansson i Sällberg köpstad, kallad "Hattmakarefredrik", ett tiotal år senare. Han hade varit i Amerika och hade fonografen med därifrån. Denne spelade både tal och musik, men talet var mest kinesiska, som ingen förstod.

Jag kan inte göra någon riktig beskrivning av fonografen. Det var en låda omh. 25 cm i djup och med ett fjäderverk inuti som drev en cylinder ovanpå. På denna cylinder trädde man på rullen som skulle intalas eller avlysnas och satte cylindern i roterande rörelse. Fonografkullarna var av wax med tillsatts av något ämne, som gjorde litet hårdare. De hade cylinderform vars 10-12 cm långa, 5-6 cm i diameter och godstycke av 3-4 mm. Vid stiftet satte man på en anordning, olika när man skulle tala in eller avlysa. Lyssnaren hörde från tunna rör, som man satte till öronen från fonografen.

Grammofon hörde jag första gången omkring 1910 då jag en tid arbetade vid stenhuggeriet i Rikö i Bohuslän. Det var arbetare där som hade grammofon. Det var mest musik man spelade men också något lustigt tal. Det var en stor pryddlig högtalartratt på grammofonen och alla i rummet kunde höra.

Grammofonen blev allmän med tiden. En sådan var rätt billig och man fick köpa skivor allt efter som man hade råd och intresse. Musikintresserade föredrog skivor med musik medan andra helst ville höra tal.

Några särskilda minnen av fonograf eller grammofon utöver det anförda har jag inte.